

ВАРІАТИВНІСТЬ ЧАСТОТНИХ ХАРАКТЕРИСТИК У МОВЛЕННІ НОСІЇВ ЙОРКШИРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ

Стаття присвячена аналізу частотного компонента в мовленні носіїв Йоркширського діалекту, чоловіків та жінок, які належать до різних вікових та професійних груп. Матеріалом дослідження є 32 фрагменти з текстів квазіспонтанного монологічного мовлення інформантів (відповіді на питання радіоінтерв'ю). Проведене інструментальне дослідження базується на аналізі таких характеристик: максимального та мінімального значення частоти основного тону (ЧОТ) у фразах, максимального діапазону ЧОТ і середнього рівня ЧОТ мовлення кожного інформанта.

Ключові слова: квазіспонтанне монологічне мовлення, інструментальне дослідження, максимальний діапазон ЧОТ, середній рівень ЧОТ.

Григораш В.С. Вариативность частотных характеристик в речи носителей Йоркширского диалекта. Стаття посвящена аналізу частотного компонента в речи носителей Йоркширского диалекта, мужчин и женщин, принадлежащих к разным возрастным и профессиональным группам. Материалом исследования являются 32 фрагмента, взятых из текстов квазиспонтанной монологической речи информантов (ответы на вопросы радиоинтервью). Проведенное инструментальное исследование базируется на анализе следующих характеристик: максимального и минимального значения частоты основного тона (ЧОТ) во фразах, максимального диапазона ЧОТ и среднего уровня ЧОТ речи каждого информанта.

Ключевые слова: квазиспонтанная монологическая речь, инструментальное исследование, максимальный диапазон ЧОТ, средний уровень ЧОТ.

Grygorash V.S. The variety of pitch characteristics in the Yorkshire dialect speech. The article considers the pitch component of the Yorkshire dialect speech. 32 text fragments of quasi spontaneous speech (answers to the radio interview questions) were chosen as the material for the research. The research is based on the instrumental analysis of the following parameters: maximum and minimum pitch, maximum pitch range and mean pitch level.

Key words: quasi spontaneous speech, instrumental analysis, maximum pitch range, mean pitch level.

Сьогодні соціум розглядається як багатомірний простір, в якому особистості – носії мови – класифікуються залежно від їхнього віку, статі, місця народження, виховання, соціальної та професійної приналежності. Соціальне варіювання мови проявляється на всіх рівнях: у сегментних та супrasegmentних особливостях, використанні характерних слів чи фразеологічних зворотів, морфологічних форм та синтаксичних конструкцій.

Об'єктом дослідження є мовлення носіїв Йоркширського діалекту.

Предметом дослідження є частотний компонент інтонації мовлення.

Метою дослідження є виявлення та вивчення частотних характеристик у мовленні носіїв Йоркширського діалекту з урахуванням гендерних, різновікових та професійних особливостей.

Згідно з класифікацією Н. М. Палагіної та Дж. Едвардса [Палагіна 2005; Edwards 1992], усі інформанти були розподілені на такі вікові групи: 1) юність (17-25 років); 2) молодість (26-40 років); 3) зрілість (41-60 років); 4) похилий вік (понад 60 років). Щодо професійної приналежності, то, враховуючи результати попередніх досліджень [Labov 2006; Macalay 1977; Trudgill 1974], було виділено 5 професійних груп мовців: 1) студенти; 2) працівники високої кваліфікації; 3) робітники (фізична праця); 4) приватні підприємці та бізнесмени; 5) безробітні.

Основним **методом дослідження** є інструментальний аналіз, що проводився за допомогою програмного пакету обробки мовленнєвого сигналу PRAAT 5.3.67.

Для реалізації дослідження були поставлені такі **завдання**:

1. Опрацювати вилучений звуковий матеріал, дослівно записати текст радіоінтерв'ю.

2. Визначити за допомогою програмного пакету PRAAT 5.3.67 наступні показники: максимальне та мінімальне значення частоти основного тону (ЧОТ) (в Гц); максимальний діапазон ЧОТ (в Гц); середній рівень ЧОТ (в Гц).

3. Створити узагальнений тональний контур (УТК) мовця-носія Йоркширського діалекту за допомогою методики побудови узагальненого тонального контуру [Волошин 2011, с.83-89].

Розрахунки проводились за окремими інформантами та за гендерними, віковими і професійними групами. У мовленні кожного інформанта аналізу підлягали всі фрази в межах мікротематичної єдності (МікТЄ) [Бровченко 1978].

У спеціальній літературі існують свідчення того, що середній рівень ЧОТ та конфігурація контуру ЧОТ є найважливішими показниками мелодії кожного мовця [Шевченко 1990, с. 36].

Внаслідок аналізу гендерної специфіки середнього рівня ЧОТ слід зазначити, що жіночий голос на перцептивному рівні сприймається як більш високий у порівнянні з чоловічим голосом. Це пояснюється тим, що голосові зв'язки у чоловіків набагато довші та тонші, ніж у жінок, у той час як довжина голосового тракту у жінок менша [Мартынов 1962, цит. за: Потапова Р.К 2006].

Таблиця 1

Середній рівень ЧОТ (в Гц) в чоловічих та жіночих групах

Чоловіки	Жінки
115,1	184,9

Порівнюючи середні показники ЧОТ мовлення чоловіків та жінок – носіїв Йоркширського діалекту (див. табл. 1), можна зробити висновок, що, незважаючи на індивідуальні розбіжності, середній рівень ЧОТ у мовленні чоловіків (115,1 Гц) значно нижчий, ніж у жінок (184,9 Гц), тобто у відсотковому відношенні середній рівень ЧОТ чоловіків на 38 % менший за жіночий. Найбільший середній рівень ЧОТ був зафіксований у мовленні пенсіонерки-снвальщиці (78 років) – 249,7 Гц та у мовленні пенсіонера, колишнього шахтаря (65 років) – 173,4 Гц. Ці дані представляють інтерес з огляду на те, що обидва інформанти є людьми похилого віку та робітниками (фізична праця). Саме тому, доцільним є аналіз середнього показника ЧОТ у **вікових та професійних** групах.

Таблиця 2

Середній рівень ЧОТ (в Гц) у вікових групах

Юність (17 – 25 років)		Молодість (26 – 40 років)		Зрілість (41 – 60 років)		Похилий вік (понад 60 років)	
Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки
110,5	193,9	94,7	176,5	106,9	157,9	148,2	211,5
Середнє по групі 152,2		Середнє по групі 135,6		Середнє по групі 132,4		Середнє по групі 179,9	

У результаті інструментального аналізу мовлення представників різних вікових груп (див. табл. 2) були отримані такі висновки: з віком відзначається динаміка зменшення середнього рівня ЧОТ. Дійсно, у трьох вікових групах, а саме – «Юність», «Молодість» та «Зрілість» – середній рівень ЧОТ зменшується із збільшенням віку інформантів (152,2 Гц; 135,6 Гц; 132,4 Гц відповідно). Однак, у представників похилого віку спостерігаємо значне збільшення середнього рівня ЧОТ (179,9 Гц: чоловіки – 148,2 Гц; жінки – 211,5 Гц). Якщо не враховувати фізіологічні зміни організму, які відбуваються саме у похилому віці, то відносно високий середній показник ЧОТ можна пояснити значною емоційною напругою, що викликана виходом на пенсію, скороченням соціальних контактів [Siegman 1978]. Крім того, попереднє детальне вивчення мовлення жінок похилого віку показало, що середній рівень ЧОТ залежить від стану задоволеності життєвими умовами та наявністю соціальних контактів. Це дослідження також виявило, що жінки, які задоволені життям та соціальним середовищем, мають нижчий рівень ЧОТ у порівнянні з жінками, які переживають побутові труднощі та труднощі у сфері спілкування [Heinl-Hutchinson 1975; Sedlak 1975].

Аналіз мовлення носіїв Йоркширського діалекту за професіями (див. табл. 3) дає можливість стверджувати, що середньоарифметичні показники ЧОТ у чотирьох професійних групах (студенти, працівники високої кваліфікації, робітники, приватні підприємці)

демонструють незначне коливання від 146,9 Гц до 158,8 Гц. Окремо у нашому дослідженні виділяється група безробітних чоловіків, які мають найнижчий середній рівень ЧОТ (84,0 Гц). Отож, середній рівень ЧОТ не можна назвати чітким маркером соціальної приналежності.

Таблиця 3

Середній рівень ЧОТ (в Гц) у професійних групах

Студенти		Працівники високої кваліфікації		Робітники (фізична праця)		Приватні підприємці		Безробітні
Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки
110,5	193,9	114,9	166,3	130,6	208,1	86,8	177,0	84,0
Середнє по групі 152,2		Середнє по групі 153,4		Середнє по групі 158,8		Середнє по групі 146,9		Середнє по групі 84,0

Наступним етапом інструментального дослідження є вивчення максимального частотного діапазону мовлення кожного інформанта та соціальних груп загалом. Саме частотний діапазон у спеціальній літературі визначають одним з найголовніших параметрів ідентифікації регіонального мовлення [Шевченко 1990, с. 48].

Результати, отримані попередніми дослідниками, свідчать про те, що RP (Received Pronunciation) має найширший діапазон мелодичного контуру, на відміну від звуженого діапазону, який є типовою регіональною рисою всіх інших варіантів вимови. Саме найвужчий діапазон голосу маркує мовлення жителів півночі Англії (155 Гц – чоловічі голоси та 170 Гц – жіночі) [Присяжнюк, с.113-114].

Таблиця 4

Гендерна специфіка діапазону ЧОТ (в Гц)

Чоловіки	Жінки
96,5	216,1

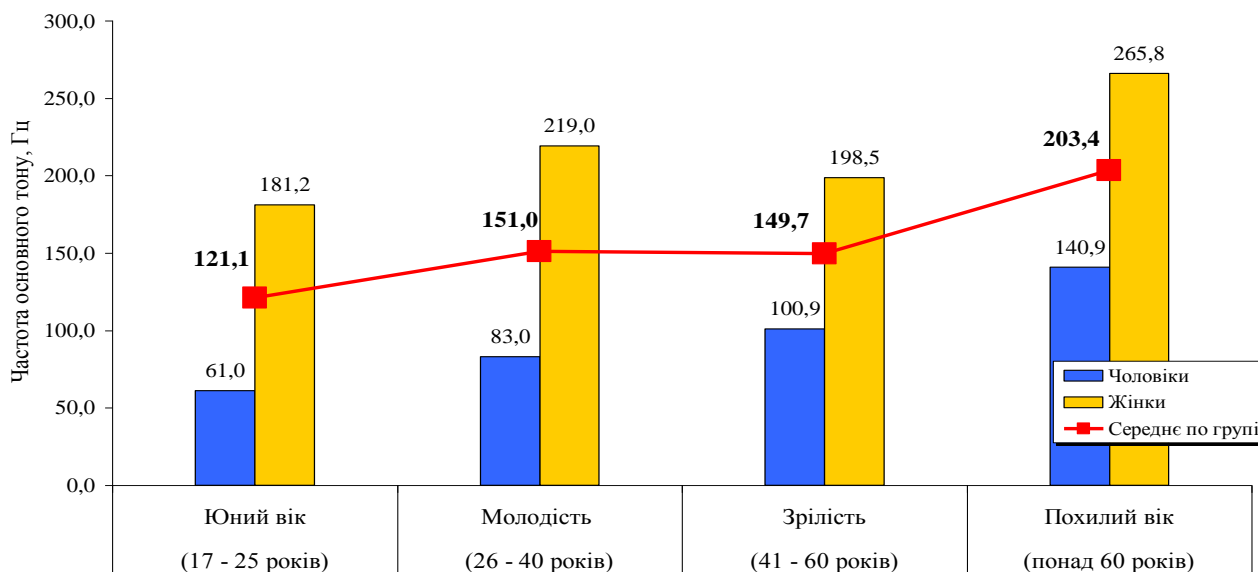
За результатами нашого дослідження (див. табл. 4) діапазон мовлення жінок (216,1 Гц) значно ширший, ніж діапазон мовлення чоловіків (96,5 Гц). Широкий діапазон мовлення у жінок свідчить про більш виражену жіночу просодичну експліцитність, в той час як чоловікам властива лексична експліцитність [Потапов 2002, с. 109-110]. Найбільший частотний діапазон був зафіксований у мовленні жінки-пенсіонерки із Західного Райдингу (305,9 Гц) та у чоловіка пенсіонера-шахтаря з Південного Райдингу (185,7 Гц).

Розглядаючи вікові особливості мовлення носіїв досліджуваного діалекту (див. діаграму 1), слід зауважити, що під час проведення інструментального аналізу була виявлена тенденція до розширення діапазону голосу зі збільшенням віку (юність – 121,1 Гц; молодість – 151,0 Гц; похилий вік – 203,4 Гц). Незначне звуження частотного діапазону спостерігається у віковій групі «Зрілість» (149,7 Гц) по відношенню до групи «Молодість» (151,0 Гц), що, можливо, пояснюється фізіологічними та індивідуальними особливостями мовців. Водночас, у цих двох вікових групах, а саме «Молодість» (151,0 Гц: чоловіки – 83,0 Гц та жінки – 219,0 Гц) та «Зрілість» (149,7 Гц: чоловіки – 100,9 Гц та жінки – 198,5 Гц), діапазон зазнає незначних відхилень, оскільки у цьому віці людина досягає найбільшого соціального, психологічного та особистісного зросту. Це, можливо, і проявляється у певній стабільності діапазональних характеристик мовлення.

На відміну від результатів досліджень американського монологічного мовлення у різних вікових групах [Романова 2008], згідно з якими в інформантів похилого віку частотний діапазон звужується, нами були отримані протилежні результати. У носіїв Йоркширського діалекту похилого віку, мовлення яких є емоційно насиченим, спостерігається найбільш широкий діапазон мовлення (203,4 Гц).

Діаграма 1

Діапазон ЧОТ мовлення у вікових групах

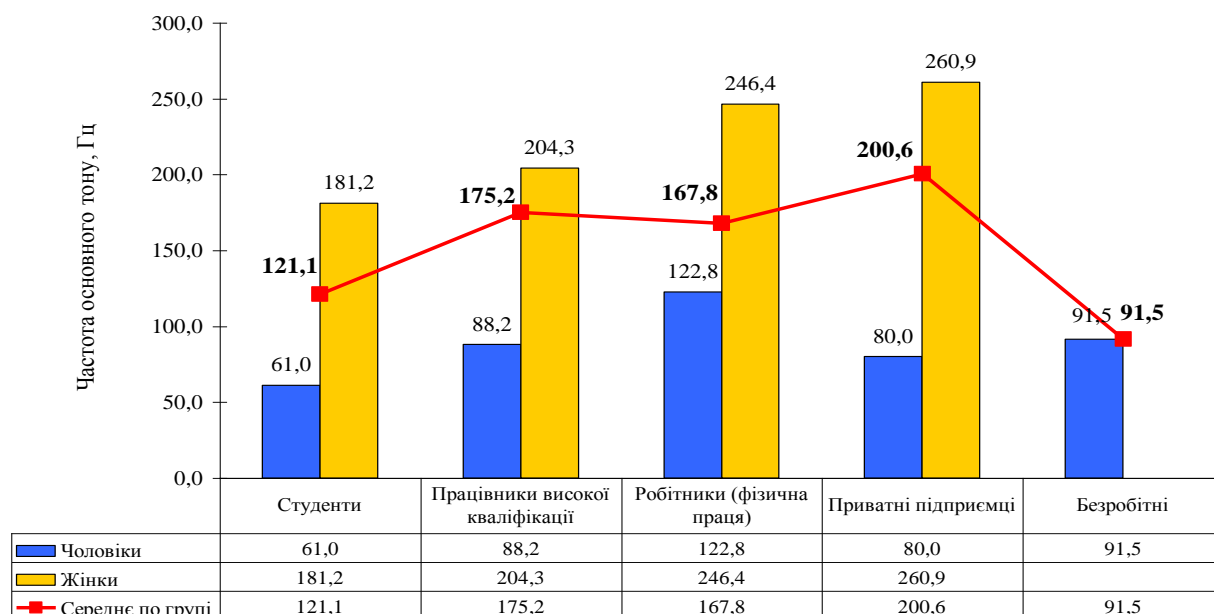

Аналіз діапазональних особливостей мовлення інформантів з точки зору їх професійної диференціації (див. діаграму 2) дозволяє зробити такі висновки: чим вище соціальне положення має мовець, чим ширше коло його професійних зв'язків, тим ширшим є його діапазон ЧОТ: (студенти – 121,1 Гц; робітники – 167,8 Гц; працівники високої кваліфікації – 175,2 Гц; приватні підприємці – 200,6 Гц).

Проведений аналіз частотних характеристик надав можливість виділити цілий ряд дистинктивних ознак, що маркують мовлення носіїв Йоркширського діалекту. З метою отримання динамічного інтонаційного портрета ЧОТ кожної досліджуваної соціальної групи, застосовано метод узагальненого тонального контуру. Для побудови УТК були використані середньоарифметичні значення ЧОТ.

Діаграма 2

Діапазон ЧОТ мовлення у професійних групах

На діаграмі 3 представлений УТК носіїв Йоркширського діалекту, усереднений за всіма інформантами. Заслуговує уваги локалізація максимуму ЧОТ. Максимум ЧОТ реалізується на першому наголошеному складі (177,2 Гц), в той час як ядерний склад відрізняється меншим значенням ЧОТ (168,3 Гц).

Діаграма 3

Узагальнюючи все вищезазначене, слід зауважити, що мовлення взагалі та частотний компонент просодії зокрема можуть слугувати ідентифікаторами різних вікових та професійних груп мовців. Вивчення темпоральних характеристик мовлення носіїв Йоркширського діалекту, а також впливу інтенсивності на вікову та професійну диференціацію мовлення можна віднести до **перспектив подальшого дослідження**.

Література

Бровченко Т.А. О просодике коммуникативных единиц монологической речи / Т.А. Бровченко // Интонация. – К.: Высшая школа, 1978. – 130 с. Волошин В.Г., Григорян Н.Р., Музя Е.М., Олинчук В.В. Методы обработки результатов экспериментально-фонетических исследований речи и их лингвистическая интерпретация / В.Г. Волошин, Н.Р. Григорян, Е.М. Музя, В.В. Олинчук. – Одесса: ВМВ, 2011. – 186 с. Палагина Н.Н. Психология развития и возрастная психология: Учебное пособие для вузов / Н.Н. Палагина. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – 288 с. Потапов В.В. Многоуровневая стратегия в лингвистической гондерологии / В.В. Потапов // Вопр. языкознания. – 2002. – № 1. – С. 103-128. Потапова Р. К., Потапов В. В. Язык, речь, личность / Р.К. Потапова. — М.: Языки славянской культуры, 2006. — 496 с. Присяжнюк О.Я. Просодические особенности территориальных типов британского произношения: дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 / О.Я. Присяжнюк.– Одесса: ОНУ имени И.И. Мечникова, 2003. – 214 с. Романова Е.Ю. Просодическая вариативность американской монологической речи в различных возрастных группах: дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 / Е.Ю. Романова. – М., 2008. – 206 с. Шевченко Т.И. Социальная дифференциация английского произношения / Т.И. Шевченко. – М.: Высшая школа, 1990. – 144 с. Edwards J. Sociopolitical aspects of language maintenance and loss: Towards a typology of minority language situations / J. Edwards // In Willen Fase, koen Jaspaert and Sjaak Kroon(eds.), Maintenance and Loss of Minority Languages. – Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins. – 1992. – P. 37-54. Heint-Hutchinson M. Untersuchung zur Sprechweise und deren Beziehung zur Lebenszufriedenheit bei älteren Menschen. Master’s thesis / M. Heint-Hutchinson. – Gissen: University of Gissen, 1975. – P. 22-24. Labov W. The Social Stratification of English in New York City / W. Labov. – Washington D.C., 2006. – 485 p. Macalay Ronald K.S., Gain D. Trevelyan. Language, Education and Employment: A Glasgow Study/ Ronald K.S. Macalay. – Edinburgh, 1977. – P. 177–179. Sedlak L. Gerontologische Studie zur Psycholinguistik – Soziale und Emotionale Aspekte. Master’s thesis / L. Sedlak. – Gissen: University of Gissen, 1975. – P. 10-18. Siegman A.W. The Tell-Tale Voice: Non-Verbal Behavior and Communications / A.W. Siegman. – New York: Erlbaum Hillsdale, 1978. – P. 642-654. Trudgill P. The Social Differentiation of English in Norwich / P. Trudgill. – L.: Cambridge University Press, 1974. – 211 p.